

Nr 230.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 274 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 april 1946, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna vid propositionen fogade förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8), om ändrad lydelse av 7 § 3 mom. manskapsavlöningsreglementet den 21 juni 1940 (nr 652) samt om ändrad lydelse av 49 § folkskolans avlöningsreglemente den 30 juni 1942 (nr 619), *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet i nämnda protokoll förordat

a) besluta — i förekommande fall med retroaktiv verkan från och med den 1 juli 1945 — om särskilda förmåner åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationerings- eller förläggningsort till en annan icke kunnat anskaffa familjbostad å den nya stationerings- eller förläggningsorten,

b) meddela föreskrifter om ersättning för uppkommande merkostnad för befattningshavares resa mellan bostad och tjänstgöringsplats,

c) besluta om inköp på statens bekostnad av vissa inventarier till tjänstebostad åt sådan landshövding, som tillträtt sin tjänst före den 1 juli 1946 men ännu ej anskaffat avsedda inventarier,

d) meddela erforderliga övergångsbestämmelser i anledning av löneregleringen för landssekreterare och landskamrerare samt i mån av behov besluta om löneklassplacering av nämnda befattningshavare från och med den 1 juli 1946 med avvikelser från bestämmelserna i 8 § civila avlöningsreglementet,

e) meddela föreskrift om partiellt avskaffande tills vidare av den s. k. karenstiden för folkskolans extra ordinarie lärare, samt

f) meddela föreskrifter i fråga om ersättning åt ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet vid viss vikariatstjänstgöring under ferietid.

Särskilda förmåner åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationerings- eller förläggningssort till en annan icke kunnat anskaffa familjebostad å den nya stationerings- eller förläggningssorten. Av redogörelsen under punkten 1 i statsrådsprotokollet framgår bland annat följande.

Enligt kungörelsen den 15 juni 1944 (nr 382) angående ersättning för flyttningsskostnad åt vissa statens befattningshavare — vilken kungörelse äger tillämpning å ordinarie och extra ordinarie befattningshavare, vilka äro underkastade civila avlöningsreglementet, civila icke-ordinariereglementet, militära avlöningsreglementet eller militära icke-ordinariereglementet, samt å fast anställt manskap, för vilket manskapsavlöningsreglementet gäller — äger befattningshavare vid flyttning åtnjuta ersättning bland annat för s. k. dubbelhyra. Har befattningshavaren nödgats hyra ny bostad för tid, innan flyttningen verkställdes, och har han för samma tid vidkänts hyra jämväl för den förutvarande bostaden, må sålunda, jämlikt 9 § kungörelsen, skälig ersättning beredas honom för hyra av den nya bostaden under berörda tid. Om befattningshavaren efter flyttningen nödgas vidkännas hyra för den förutvarande bostaden trots styrkta försök att undvika dylik utgift, må han åtnjuta skälig ersättning jämväl därför. Hyresersättning må i regel icke beräknas för längre tid än ett år.

Fråga har nu uppkommit om beredande av särskilda förmåner — utöver den ersättning, som kan utgå enligt förenämnda kungörelse — åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationerings- eller förläggningssort till en annan på grund av rådande bostadsbrist icke kunnat anskaffa familjebostad å den nya stationerings- eller förläggningssorten. I särskilda skrifter till Kungl. Maj:t ha sålunda ett antal beställningshavare vid armén, som erhållit ändrad förläggningssort och icke kunnat erhålla familjebostad å den nya förläggningssorten, anhållit om rätt att i avlöningshänseende få anses bibehållna vid den tidigare förläggningssorten. Beställningshavarna i fråga skulle härigenom erhålla dels lön enligt den för den förutvarande förläggningssorten gällande ortgruppen, dels ock tjänstgöringstraktamente enligt härom gällande bestämmelser. Jämväl chefen för arméstaben, på uppdrag av chefen för armén, och svenska officersförbundet ha i särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t gjort framställning i samma syfte.

I ärendet ha utlåtanden avgivits av försvarets civilförvaltning, försvarsväsendets lönenämnd och statskontoret.

Statskontoret har till en början framhållit, att den för närvarande rådande bostadsbristen medförde olägenheter vid förflyttning av statliga befattningshavare icke enbart inom försvarsväsendet utan även inom andra grenar av statsförvaltningen. Då med hänsyn härtill enhetliga normer på området enligt statskontorets mening uppenbarligen vore påkallade, har ämbetsverket ansett sig böra upptaga problemet i hela dess vidd. Statskontoret erinrar härefter om att befattningshavare, som förflyttats utan egen önskan, i flyttningser-sättningskungörelsen erhållit en i vissa avseenden förmånligare ställning än en befordrad befattningshavare. Enligt ämbetsverkets mening borde denna skillnad upprätthållas även då det gällde att avgöra om och i vilken omfattning det på grund av onormala förhållanden å bostadsmarknaden kunde vara påkallat att medgiva omplacerad tjänsteman förmåner utöver dem, som kun-

de utgå enligt nämnda kungörelse. Med utgångspunkt härifrån har statskontoret ansett, att befattningshavare, som förflyttats utan egen önskan, såvitt möjligt borde få sina merkostnader på grund av förflyttningen täckta. Därest sådan befattningshavare till följd av rådande bostadsbrist å den nya tjänstgöringsorten icke kunde erhålla familjebostad, som av honom skäligen borde accepteras, borde han efter därom till Kungl. Maj:t gjord framställning få betraktas såsom fortfarande stationerad på den förutvarande tjänstgöringsorten och åtnjuta tjänstgöringstraktamente enligt i detta avseende gällande bestämmelser. Dessa förmåner borde få uppbåras så länge nyss angivna hinder för flyttning föreläge. Vad åter anginge befordrad befattningshavare föreläge uppenbarligen icke lika starka skäl att medgiva särskilda förmåner utöver dem, som utginge enligt flyttningssättningskungörelsen. Ämbetsverket ville dock icke motsätta sig, att jämväl sådan befattningshavare medgaves en något förmånligare ställning än som följde av sagda kungörelse. Dylika medgivanden borde dock begränsas till befattningshavare, som flyttade från högre till lägre dyrort. I sådana fall borde befattningshavaren — förutom ersättning för dubbelhyra enligt flyttningssättningskungörelsen — få uppbåra avlöning såsom om han fortfarande vore stationerad å den förutvarande tjänstgöringsorten men däremot icke tjänstgöringstraktamente. Förmånerna borde få bibehållas, till dess familjebostad å den nya stationeringsorten kunnat anskaffas, dock längst intill den 1 april, respektive den 1 oktober, som infölle näst efter 3 månader efter utnämningen.

Chefen för finansdepartementet har för egen del anfört följande.

Den för närvarande rådande bostadsbristen har, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, medfört att befattningshavare, som förflyttats från en stationeringsort till en annan, i åtskilliga fall icke kunnat erhålla familjebostad å den nya stationeringsorten förrän avsevärd tid efter omplaceringen. Befattningshavarens familj har på grund härav nödgats kvarbo å den tidigare stationeringsorten, vilket medfört betydande merkostnader för den enskilde tjänstemannen. Enligt gällande kungörelse angående ersättning för flyttningskostnad kan visserligen gottgörelse beredas befattningshavaren för dubbelhyra, då bostad måste innehavas både på den förutvarande och på den nya stationeringsorten. Härigenom bliva emellertid allenast en del av de uppkommande merkostnaderna täckta. Det har med anledning härav nu föreslagits, att i här avsedda fall vissa ytterligare förmåner skulle medgivas vederbörande befattningshavare.

Jämväl för egen del finner jag skäl föreligga, att i vissa av nu ifrågasvarande fall särskilda förmåner medgivas vederbörande utöver dem, som utgå enligt flyttningssättningskungörelsen. Dessa förmåner torde i enlighet med vad i ärendet föreslagits böra omfatta rätt att åtnjuta lön enligt den för den tidigare stationeringsorten gällande ortgruppen samt tjänstgöringstraktamente. Vad angår traktamentets storlek torde det vara till fyllest, att detta som regel utgår med det reducerade belopp, som enligt vederbörlig traktamentstabell från och med 16:e dygnet gäller för befattningshavare utan eget hushåll. Jag förutsätter härvid, att gottgörelse för dubbelhyra enligt flyttningssättningskungörelsen icke utgår för tid, varunder tjänstgöringstraktamente uppbåres. De nu ifrågasvarande särskilda förmånerna torde på skäl som försvarets civillförvaltning anfört i regel icke böra å åtnjutas under längre tid än sex månader. Vad i övrigt beträffar de närmare förutsättningarna för förmånernas utfående torde utformningen av dessa få ankomma på Kungl. Maj:t.

Förevarande spörsmål synes vara av beskaffenhet att böra underställas riksdagens prövning. Jag tillstyrker, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens be-

myndigande att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats besluta om särskilda förmåner åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationerings- eller förläggningssort till en annan icke kunna anskaffa familjebostad å den nya stationerings- eller förläggningssorten. Hinder torde därvid icke böra möta för Kungl. Maj:ts att medgiva dylika förmåner retroaktivt för tiden sedan den 1 juli 1945.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågakarande förslag har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hagman m. fl.* (I: 353) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiberg m. fl.* (II: 537), i vilka hemställts, att ersättning till förflyttad befattningshavare må utgå i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som avgivits av statskontoret,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Senander* och *Kempe* väckt motion (II: 541) med yrkande av enahanda innebörd.

I fråga om de skäl, vilka anförts till stöd för nämnda förslag, får utskottet hänvisa till motionerna I: 353 och II: 541.

Ersättning i vissa fall för resor mellan befattningshavares bostad och tjänstgöringsplats. Framställningar om beredande av ersättning åt personal för resor från bostaden till avlägset belägna tjänsteställen ha gjorts av styrelserna för Sveriges allmänna tulltjänstemannaförening och för svenska tullmannaförbundet, vilka framställningar med eget yttrande överlämnats av generaltullstyrelsen. Över framställningarna har riksräkenskapsverket avgivit infordrat yttrande.

En framställning med liknande syfte har vidare gjorts av styrelsen för postverkets kansli- och kontorsbiträdeskårers centralorganisation. Över denna framställning ha utlåtanden avgivits av generalpoststyrelsen, allmänna lönenämnden och riksräkenskapsverket.

Departementschefen anför för egen del följande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen var frågan om beredande av ersättning i vissa fall åt befattningshavare för vissa kostnader vid resor mellan bostad och tjänsteställe föremål för behandling i samband med den år 1942 företagna revisionen av allmänna resereglementet. Det framhölls därvid, att resor för inställelse till den vanliga tjänstgöringen å tjänstgöringssorten icke vore att jämställa med egentliga tjänsteresor och att en reglering av ersättningsfrågan därför icke borde ske i resereglementet. Då det vidare icke ansågs möjligt att uppdraga några allmänna riktlinjer beträffande vare sig förutsättningarna för rätt till ersättning eller grunderna för dess utgående, meddelades icke några allmänna bestämmelser i ämnet. Jämväl frågan om ersättning skulle utgå i ett då föreliggande särskilt fall lämnades öppen.

Förevarande fråga har nu ånyo aktualiserats genom framställningar i ämnet från tre personalorganisationer, två inom tullverket och en inom postverket. I yttrande över framställningarna från tullpersonalens organisationer har generaltullstyrelsen framhållit, att frågan om ersättning till tullverkets personal borde prövas under hänsynstagande till förhållandena inom andra grenar av statsförvaltningen, medan generalpoststyrelsen och riksrä-

kenskapsverket å sin sida icke ansett en allmän reglering av frågan påkallad eller ens möjlig. Enligt min mening böra några generella bestämmelser icke meddelas om förutsättningarna för rätt till ersättning för sådana resekostnader, varom här är fråga, eller om grunderna för ersättnings utgående. Jag vill i stället förorda, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att, i sådana fall som åsyftas i de föreliggande framställningarna, efter prövning av omständigheterna meddela föreskrifter om ersättning för uppkommande merkostnad för befattningshavares resa mellan bostad och tjänstgöringsplats.

Fri tjänstebostad eller hyresersättning till vissa överläkare. Under punkten 3 i statsrådsprotokollet förordas vissa ändringar av 49 § 5 mom., 52 § 7 mom. 5 punkten och 66 § 2 mom. civila avlöningsreglementet, påkallade av de beslut innevarande riksdag tidigare fattat i anledning av Kungl. Maj:ts förslag dels i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkten 124 (anslaget till avlöningar vid statens sinnessjukhus) och dels i propositionen nr 225 angående vissa anslag till fångvården m. m.

Vissa ändringar i civila avlöningsreglementets bestämmelser för tjänstemän vid statens skyddshem. Vid punkten 4 i statsrådsprotokollet förordat förslag om ändringar i 52 § 4 mom. civila avlöningsreglementet samt i rubriken till samma moment är föranlett av riksdagens beslut om ändrad benämning av skyddshemmen.

Ändringar i civila avlöningsreglementets bestämmelser om tjänstebostad åt landshövding. Ifrågavarande, under punkten 5 i statsrådsprotokollet behandlade förslag avser sådan ändring av 60 § 5 mom. 1 punkten a) civila avlöningsreglementet, som blir påkallat vid bifall till ett i propositionen nr 280 framlagt förslag, att landshövdingens tjänstebostad vid tillträdet skall vara försedd med vissa inventarier för representationsändamål, såsom köksutensilier, porslin, glas, silver och duktyg. Samtidigt föreslås i enlighet med vad som anförts i nämnda proposition, att riksdagen skall lämna Kungl. Maj:t visst bemyndigande i fråga om inköp av dylika inventarier åt landshövding, som tillträtt tjänsten före den 1 juli 1946.

Ändringar i civila avlöningsreglementets särskilda bestämmelser för landssekreterare och landskamrerare. Under punkten 6 i statsrådsprotokollet behandlas närmare de ändringar i 52 § 12 mom. civila avlöningsreglementet, vilka föranledas av den i propositionen nr 280 föreslagna löne regleringen för landssekreterare och landskamrerare. Samtidigt förordas bemyndigande för Kungl. Maj:t att dels utfärda erforderliga övergångsbestämmelser i anledning av löne regleringen, dels ock i mån av behov besluta om löneklassplacering för nämnda tjänstemän från och med den 1 juli 1946 med avvikelse från bestämmelserna i 8 § civila avlöningsreglementet.

Vissa tjänstemäns vid affärsdrivande verk återgång till förut innehavd befattning, m. m. I propositionen nr 239 har framlagts förslag angående för-

ändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m. Förslaget innebär bland annat tillskapande av ett antal nya förordnandetjänster på löneplan C.

Under punkten 7 i statsrådsprotokollet behandlas frågan om vissa i samband därmed stående ändringar av 58 § 1 mom. 3 punkten, 2 mom. 3 punkten, 3 mom. 4 punkten, 4 mom. 3 punkten och 5 mom. 1 punkten civila avlöningsreglementet.

Särskilda bestämmelser för vissa tjänstemän vid konjunkturinstitutet. Riksdagens beslut i anledning av propositionen nr 199 angående anslag till konjunkturinstitutet påkallar vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, innebärande att 61 § upphör att gälla och att ett nytt moment införes i 54 §, betecknat 1 a mom. Förslag härom behandlas under punkten 8 i statsverkspropositionen.

Löneklassplacering i vissa fall vid tillträdande av beställning tillhörande löneplan Mb. Under punkten 9 i statsrådsprotokollet anför *departementschefen*.

De nuvarande bestämmelserna i 7 § 3 mom. manskapsavlöningsreglementet tillåta — på sätt förut angivits — förmånligare placering i lönehänseende av en beställningshavare å löneplan Mb, som efter avgång från tidigare innehavd fast anställning såsom manskap tjänstgjort såsom underbefäl i reserven eller såsom värnpliktig, endast under den förutsättningen, att beställningshavaren före tillträdet av beställningen å löneplan Mb under någon tid ånyo tillträtt beställning tillhörande löneplan Ma. I likhet med de i det angivna ärendet hörda myndigheterna finner jag det skäligt, att en sådan ändring vidtages i bestämmelserna i 7 § 3 mom. manskapsavlöningsreglementet, att tjänstgöring såsom underbefäl i reserven eller såsom värnpliktig må likställas med tjänstgöring såsom fast anställt manskap även för det fall, att något beslut av regements- (likställd) chef icke föreligger om motsvarande likställande för löneklassplacering i beställning tillhörande löneplan Ma.

Försvarsväsendets lönenämnd har föreslagit, att den ifrågasatta ändringen skall givas retroaktiv verkan från och med den 1 oktober 1944. Jag tillstyrker lönenämndens förslag även i denna del.

Vissa frågor om ändringar i avlönings- och anställningsförhållandena för folkskolans lärare. I skrivelse den 19 januari 1946 ha 1945 års *seminariesakkunniga* framlagt förslag till vissa åtgärder i syfte att underlätta rekryteringen av folk- och småskollärare till avlägset belägna orter i allmänhet och till finnbygden i synnerhet. Förslagen avse såväl ordinarie och extra ordinarie lärare som vikarier.

Över seminariesakkunnigas förslag ha yttranden avgivits av *skolöverstyrelsen*, *statskontoret*, *allmänna lönenämnden* och *domkapitlet i Lund* ävensom av *styrelsen för Sveriges folkskolläraryförbund*, *centralstyrelsen för Sveriges folkskollärrarinneförbund* och *centralstyrelsen för Sveriges småskollärrarinneförbund*.

Under punkten 10 i statsrådsprotokollet ha till övervägande upptagits frågor om slopande av karenstiden för erhållande av extra ordinarie tjänst, in-

förande av fasta språktillägg för vissa lärare, beredande av reseersättning åt vikarierande lärare samt höjning av arvodenäa åt pensionerade lärare under vikariatstjänstgöring.

a) Karenstidens partiella avskaffande.

Seminarieakkunnigas förslag i denna fråga avser — såvitt gäller extra ordinarie tjänster — upphävande beträffande vissa skolformer av de i 1 § 2 mom. folkskolans avlöningsreglemente stadgade villkoren, att för anställning såsom extra ordinarie folk- eller småskollärare bland annat erfordras, dels att, då tjänsten skall tillträdas, minst två år förflutit från dagen för lärarens examen, dels ock att läraren efter nämnda examen intill ansökningstidens utgång tjänstgjort minst 256 dagar med full tjänstgöring inom det statliga eller det statsunderstödda kommunala undervisningsväsendet. Enligt de sakkunnigas mening böra dessa villkor upphävas vid anställning vid B2- och B3-skolor samt vid mindre folkskolor (D1-3) och flertalet friliggande b-skolor.

b) Införande av fasta språktillägg.

De sakkunniga ha lämnat följande översikt rörande språktilläggens tillkomst.

S. k. belöningar och understöd till lärare inom den finsktalande bygden för visat nit vid undervisningen, särskilt i svensk språkkunskap, ha sporadiskt förekommit ända sedan år 1874 och utdelats genom domkapitlets i det nordligaste stiftet försorg. År 1919 synas dessa understöd ha fått en närmare fixering, i det att beloppen bestämdes till 300 kronor per år till folkskollärare, 150 kronor till biträdande lärare i folkskola och lärare i mindre folkskola samt 100 kronor till småskollärare. På förslag av domkapitlet i Luleå och efter skolöverstyrelsens tillstyrkande höjdes de 1920 till respektive 400, 250 och 200 kronor att utgå årligen till alla lärare inom ifrågavarande bygd »som ersättning för ett krävande arbete i isolerade trakter under ogynnsamma omständigheter», och de fingo därmed karaktären av särskilt lönetillägg. Vid den lärarlönereglering, som 1937 års riksdag beslöt, varvid lärarna inplacerades i det statliga lönesystemet med tillämpning av dyrortsgruppering, kallortstillägg etc., sänktes språktilläggen för samtliga lärarkategorier i finnbygden till 150 kronor för att dock 1939 höjas till 180 kronor och sedermera helt bortfalla — utom för småskollärare och lärare i mindre folkskolor inom vissa skoldistrikt. I samband därmed bestämdes beloppet till 150 kronor för år räknat.

För egen del ha seminarieakkunniga, som övertvägt frågan om ett återinförande av språktilläggen, stannat vid den ståndpunkten, att fasta språktillägg för samtliga folk- och småskoletjänster inom de finskspråkiga skoldistriktlen kunna anses väl motiverade. Beträffande språktilläggen storlek m. m. anföra de sakkunniga följande.

De sakkunniga vilja följaktligen föreslå ett återinförande av språktilläggen för folk- och småskoletjänsterna inom de finskspråkiga skoldistriktlen och anse, att detta tillägg, som bör vara lika för folk- och småskollärare, ordinarie och extra, sättes till minst 400 kronor per år, d. v. s. till samma belopp som före 1938 utgick till folkskollärarna inom dessa skoldistrikt. Rimliga skäl torde även tala för att liknande tillägg måtte utgå till ordinarie och

extra ordinarie övningsskollärare vid småskoleseminariet i Haparanda, därest staden Haparanda överhuvud taget skall medtagas bland orter, där språktillägg bör utgå, något som de sakkunniga för sin del icke anse nödvändigt. De sakkunniga vilja härvidlag erinra om, att Kiruna, MalMBERGET m. fl. större orter inom den s. k. finnbygden redan undantagits, och språksvårigheterna i Haparanda stad torde icke vara mycket större än å dessa orter, där även åtskilliga skolbarn finnas med finskspråkiga hem. Dock anse de sakkunniga det givet, att de lärare i Haparanda, som enligt nu gällande bestämmelser redan åtnjuta språktillägg, ej frångå de dessa. Å språktilläggen torde icke böra beräknas rörligt tillägg eller kristillägg, liksom tilläggen i fråga givetvis icke böra få tillgodoräknas vid löneplacering av vederbörande lärare efter dennes flyttning från finnbygden eller vara pensionsbildande.

Slutligen ha de sakkunniga redovisat följande kostnadsberäkning.

Beträffande de årliga sammanlagda kostnaderna för dessa språktillägg kan en noggrannare beräkning av lärarantalet ej göras annat än för ett påbörjat eller stundande läsår. Innevarande läsår, 1945/46, tjänstgjorde å finskspråkiga orter inom Tornedalens och Norrbottens norra inspektionsområden sammanlagt 481 lärare (220 folkskollärare och 261 småskollärare.) Om språktillägg enligt de sakkunnigas förslag utgått till dessa lärare, skulle kostnaderna härför ha uppgått till 192 400 kronor. För läsåret 1946/47 torde antalet lärare å ifrågavarande orter komma att stiga något, varför ett anslag på högst 200 000 kronor skulle bli behöfligt. Då det för närvarande utgående beloppet utgör ungefär 25 000 kronor, skulle merkostnaderna utgöra högst 175 000 kronor.

c) Reseersättning till vikarier.

Under betoning av att lösningen av rekryteringsproblemet ställer sig ännu svårare när det gäller vikarier till skolorna — särskilt vid s. k. korttidsvikariat — än när det gäller anskaffande av lärare till ordinarie och extra ordinarie tjänster, ha *seminariesakkunniga* framlagt två förslag till motverkande av vikariebristen. Det första förslaget syftar till att hjälpa skolor å avlägset belägna orter att erhålla kompetenta vikarier. I sådant syfte föreslå de sakkunniga införande av reseersättning till vikarier under vissa förutsättningar. Det andra förslaget — som skall upptagas till behandling under d) härefter — syftar till att göra kompetenta personer villiga att överhuvud åtaga sig vikariat. I sådant hänseende föreslås höjning av arvodet till pensionerad lärare vid vikariatstjänstgöring.

I fråga om möjligheterna att göra vikariat å avlägset liggande orter mera eftersökta uttala de sakkunniga, att det torde bliva nödvändigt, att vikarier i viss utsträckning erhålla ersättning för de kostnader, som resan till vikariatsplatsen medför. De sakkunniga påpeka, att i 1918 års avlöningsreglemente för lärare vid folk- och småskolor uttalades angående vikarie för sjukledig lärare, att skoldistriktet borde lämna gottgörelse för vikaries resekostnad, men att dylik reseersättning ej nämnes i nu gällande avlöningsreglemente. Härefter anföra de sakkunniga bland annat följande.

För närvarande utgår enligt författningarna reseersättning icke till annan lärare i folkskola än ambulerande lärarinna i hushållsgöromål, som äger att för av tjänsten föranledda resor från hemmet och till kursort, mel-

lan kursorter samt från kursort åter till hemmet av statsmedel åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass III E i allmänna resereglementet. För korttidsvikariat vid de allmänna läroverken lämnas enligt praxis till vikarie numera viss reseersättning i de fall då resekostnaden överstiger 15 % av avlöningen, dock gäldas ej resekostnad under 15 kronor (för resa fram och åter), och biljettpiserna å järnväg beräknas endast för resa i klass III. Traktamentsersättning utbetalas icke i dessa fall.

De sakkunniga vilja föreslå, att reseersättning för s. k. korttidsvikariat i folkskola måtte utgå för vikaries resa till och från vikariatsorten i huvudsak enligt de nyss nämnda grunder, som tillämpas vid läroverken. De sakkunniga anse, att även här icke bör gäldas resekostnad under 15 kronor men föreslå dessutom en övre kostnadsgräns, t. ex. 75 kronor. Dessa belopp gälla resa fram och åter. Då emellertid en vikarie kan tänkas ambulera från ort till ort, bör måhända gränserna beräknas för enkel resa och sättas till 10, respektive 40 kronor. Ersättning bör endast komma i fråga för fall, då förordnandet omfattar minst 6 dagar i följd och då detta icke uppgår till hel termin. Vid vikariat, som uppehålls av extra ordinarie lärare, bör ersättning ej ifrågakomma.

Beträffande de årliga kostnaderna för statsverket vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag samt vissa administrativa frågor i samband med den föreslagna reseersättningens utbetalande ha de sakkunniga gjort följande uttalande.

Beträffande de årliga kostnaderna för statsverket för sådana resebidrag anse sig de sakkunniga icke kunna ange några exakta siffror, alldenstund antalet vikariatstillfällen och resekostnaderna för vikarierna givetvis icke på förhand låta sig beräkna. Utgår man emellertid från den nyss nämnda undersökningen, som omfattar ett läsår, varunder militärinkallelser av lärare ännu förekommo i stor utsträckning, synas de årliga kostnaderna komma att uppgå till omkring 35 000 kronor. Beträffande sättet för utfåendet av dylika resebidrag hänvisas till det förfaringssätt, som tillämpas i fråga om skolköklärlarinnornas reseräkningar, d. v. s. granskning och attestering av räkningarna av statens folkskolinspektör samt utbetalning genom statskontoret, respektive vederbörande länsstyrelse.

d) Höjning av arvodet till pensionerade lärare.

*Seminarie*sakkunnigas andra förslag till vikariefrågans underlättande avser, som förut omförmäلتs, höjning av de arvodesbelopp, som enligt folkskolans avlöningsreglemente utgå till pensionerade folk- och småskollärare för vikariatstjänstgöring vid folk- eller småskola.

I de vid a)—d) berörda frågorna anför *departementschefen* för egen del följande.

Vad först angår frågan om den s. k. karenstidens partiella avskaffande, har de sakkunnigas förslag i frågan i propositionen nr 242 förordats till genomförande, såvitt avser de ordinarie befattningarna. Med hänsyn till de skäl, *seminariesakkunniga* framlagt till stöd för sitt förslag samt till den ståndpunkt, remissmyndigheterna intagit till detta, vill jag icke motsätta mig förslaget genomförande även såvitt gäller extra ordinarie tjänster. Då de återopade motiven för karenstidens partiella avskaffande enligt mitt förmenande torde vara åtminstone i viss mån av övergående natur, kan jag emellertid icke biträda de sakkunnigas förslag, att för ändamålet skulle vidtagas ändring av 1 § 2 mom. folkskolans avlöningsreglemente. Jag vill

i stället förorda, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att vid sidan av avlöningsreglementets bestämmelser meddela föreskrift om karens-tidens partiella avskaffande tills vidare i enlighet med seminariesakkunnigas förslag.

Vad härefter angår de sakkunnigas förslag om införande av fasta språktillägg för samtliga lärare vid folk- och småskolor i finnbygden och om införande av reseersättning för vikarier, är jag — bland annat på de av statskontoret anförda skälen — icke beredd att nu förorda genomförande av dessa förslag.

Vidkommande slutligen frågan om höjning av arvodena till pensionerade lärare, som fullgöra vikariatstjänstgöring vid folk- eller småskola, anser jag mig icke böra motsätta mig en viss generell höjning från och med den 1 juli 1946 med hänsyn framför allt till det beslutade provisoriska lönetillägget, som bland annat kommer att medföra löneökning för sådana lärare, som icke vikariera efter avgång med pension utan fortsätta sin tjänstgöring efter erhållet anstånd med avsked. Arvodesförhöjningen för de pensionerade folk- och småskollärarna synes dock icke böra fastställas till högre belopp än två kronor för dag, oberoende av vid vilken skolform vikariatet bestrides. Därutöver synes emellertid rimligt med en särskild ersättning i de fall, då vikariatet bestrides å annan ort än den egna bostadsorten. En dylik ersättning är — på sätt statskontoret uttalat — närmast motiverad med hänsyn till utgifter för logi å den tillfälliga tjänstgöringsorten. Denna gottgörelse torde böra utgå vid sidan av det ordinarie arvodet. Beloppet av den särskilda ersättningen torde böra fastställas till fyra kronor för dygn under vikariatsförordnandet. För erhållande av dylik ersättning synes böra krävas, att skolan ligger på ett visst minsta avstånd (farbar väg) från lärarens bostad. I detta hänseende vill jag föreslå, att särskild ersättning må utgå, så snart den skola, vid vilken vikariatet fullgöres, är belägen på minst två mils avstånd från den pensionerade lärarens bostad. Förslag till härav betingad ändring av 49 § folkskolans avlöningsreglemente torde böra föreläggas riksdagen. Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1946.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 348) och den andra inom andra kammaren av fröken *Nygren m. fl.* (II: 533), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att resekostnadsersättning till vikarier vid folk- och småskolor må utgå enligt av seminariesakkunniga angivna grunder,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 349) och den andra inom andra kammaren av fröken *Nygren m. fl.* (II: 534), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i enlighet med den förebragta utredningen i ärendet besluta, att s. k. språktillägg må från och med budgetåret 1946/47 utgå tills vidare med 400 kronor per år till folk- och småskollärare i de finskspråkiga områden i landet, som närmare angivas i § 3 i k. k. den 30 juni 1942, nr 621, och att det för närvarande i riksstaten upptagna anslaget för ändamålet fördenskull uppräknas till 200 000 kronor,

dels ock en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Ekdahl* väckt motion (II: 256), vari hemställts, att dagarvodet för pensionerad lärare, som uppehåller vikariat vid folkskola, höjes från 12 till 18 kronor och för pensionerad lärare, som vikarierar vid småskola, från 8 till 14 kronor

samt att riksdagen må bevilja vikarie vid folk- och småskola skäligen ersättning vid vikariatets början och slut.

Fråga om ersättning åt ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet vid viss vikariatstjänstgöring under ferietid. Av redogörelsen under punkten 11 i statsrådsprotokollet framgår bland annat följande.

Enligt 17 § folkskolans avlöningsreglemente den 30 juni 1942 (nr 619) skall ordinarie folkskollärare eller småskollärare, som uppehåller förordnande å annan folkskollärary- respektive småskollärarytjänst, med avstående av samtliga avlöningsförmåner å sin egen tjänst åtnjuta avlöning såsom om den uppehållna tjänsten vore ordinarie och läraren ordinarie innehavare av densamma. Omfattar förordnandet hel termin, skall avlöningen i enahanda ordning utgå å den uppehållna tjänsten jämväl under ferietid, som infaller samma kalenderhalvår som förordnandet. Med småskollärare likställas lärare vid mindre folkskola och biträdande lärare. Till motivering av dessa bestämmelser anfördes i 1941 års lärarlönesakkunnigas betänkande med förslag till folkskolans avlöningsreglemente (SOU 1942: 9, s. 117) bland annat, att tidigare gällande anordning med utbetalande av lön för samma tid från två olika skoldistrikt medfört olägenheter och att de sakkunniga ansett en förenkling böra genomföras. Den med avseende å förordnande, som omfattade hel termin, meddelade föreskriften, att läraren även under viss ferietid skulle äga uppbära avlöning å den uppehållna tjänsten i stället för å den egna tjänsten sammanhängande bland annat med att vikarien å lärarens egen tjänst i sådant fall som regel skulle anställas som extra ordinarie för helt kalenderhalvår.

Sedan styrelsen för Sveriges folkskolläraryförbund gjort framställning om att särskild ersättning utöver oavkortad lön måtte få utgå till sådan ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet, som utan att åtnjuta tjänstledighet från den ordinarie tjänsten uppehölle förordnande å annan motsvarande befattning, upptogs denna fråga till behandling i en proposition till 1944 års riksdag (nr 216, punkt 11). Kungl. Maj:t föreslog därvid riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med vad under den ifrågavarande punkten i propositionen anförts — besluta i fråga om ersättning åt ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet vid viss vikariatstjänstgöring under ferietid.

I skrivelse den 13 november 1945 har *skolöverstyrelsen* — med förmålan att till överstyrelsen inkommit ett antal ansökningar från ordinarie folk- och småskollärare om ersättning för vikariatstjänstgöring under ferietid budgetåret 1945/46 — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte jämväl för tid efter utgången av budgetåret 1944/45 lämna överstyrelsen enahanda bemyndigande som enligt kungörelsen 1944: 508.

I en den 14 december 1945 dagtecknad skrift har *styrelsen för Sveriges folkskolläraryförbund* anhållit, att Kungl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser angående avlöning åt ordinarie lärare vid folkskola, som under ferier från sin ordinarie tjänst tjänstgör som vikarie.

Över förbundsstyrelsens framställning har infordrat utlåtande avgivits av skolöverstyrelsen.

Departementschefen anför för egen del följande.

Den reglering av förevarande ersättningsfråga, som verkställdes år 1944, var närmast föranledd av de extraordinära förhållanden, som då rådde på grund av den förstärkta försvarsberedskapen med därav följande militärinkallelser i större omfattning. Med hänsyn härtill uttalade jag också i propositionen 1944: 216, att regleringen borde vidtagas provisoriskt vid sidan av gällande avlöningsreglemente. I enlighet härmed utfärdade Kungl. Maj:t med riksdagens bemyndigande en särskild kungörelse i ämnet.

Ehuru beredskapsinkallelserna numera upphört, råder fortfarande en betydande lärarbrist, framför allt beroende på det ökade barnantalet i skolorna. Lärarbristen hotar att inom de närmaste åren bliva så stor, att Kungl. Maj:t och riksdagen efter förslag av 1945 års seminariesakkunniga redan vidtagit vissa åtgärder i syfte att motverka den. Här må erinras om att 1945 års riksdag under höstsessionen medgivit inrättande av extraordinära och snabbare utbildningsmöjligheter för blivande folk- och småskollärare samt beslutit om omedelbart införande av 63 års pensionsålder för folkskollärarna.

Med hänsyn till det anförda anser jag tillräckliga skäl föreligga för ett bibehållande av den möjlighet till lättare erhållande av kompetenta vikarier, som 1944 års reglering av ersättningsfrågan innebär. Jag förordar alltså, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att meddela bestämmelser i förevarande ersättningsfråga jämväl för tid efter utgången av budgetåret 1944/45. Då behovet alltjämt torde bero på extraordinära förhållanden, vill jag även denna gång föreslå, att åtgärderna vidtagas provisoriskt vid sidan av gällande avlöningsreglemente. I likhet med skolöverstyrelsen kan jag icke finna tillräckliga skäl föreligga för höjning av maximibeloppen eller överflyttande av beslutanderätten, på sätt styrelsen för Sveriges folkskolläraryrke hemställt. I överensstämmelse med vad som skedde vid 1944 års reglering, torde det även nu böra ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma ersättningsgrunderna, med avvikelse i mån av behov från de angivna.

Motion angående löneförmånerna för ordinarie folkskollärare vid vikariat å övningsskollärartjänst. I en vid riksdagens början inom andra kammaren av herr *Kyling* väckt motion (II: 237) har hemställts att riksdagen måtte besluta, att ordinarie folkskollärare, som förordnas att för minst en termin uppehålla övningsskollärartjänst, under motsvarande kalenderhalvår skall äga uppbära avlöning såsom om han vore ordinarie folkskollärare å tjänstgöringsorten, jämte vikariatsersättning enligt nu gällande bestämmelser.

Beträffande de skäl, vilka anförts till stöd för detta förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förslag under punkten 1 i propositionen avser att bereda särskilda förmåner åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationeringsort eller förläggningsort till en annan icke kunnat anskaffa familjebostad å den nya stationerings- eller förläggningsorten. De till sin innebörd sammanfallande yrkandena i de likalydande motionerna I: 353 och II: 537 samt motionen II: 541 behandla samma ämne. I motionsförslaget göres —

i motsats mot Kungl. Maj:ts förslag — åtskillnad mellan fall, då befattningshavare flyttas utan egen önskan och då förflyttningen står i samband med befordran. För de förra fallen förorda motionärerna högre traktamentersättning än Kungl. Maj:t och den tid, under vilken de särskilda förmånerna skulle få åtnjutas, föreslås icke heller maximerad. För de senare fallen är motionsförslaget däremot snävare än Kungl. Maj:ts förslag i vad gäller förmånernas storlek. Den maximitid, under vilken de skulle få åtnjutas, blir enligt motionsförslaget i vissa fall kortare, i andra fall längre än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet anser icke tillräckliga skäl föreligga att frångå propositionen.

Vad chefen för finansdepartementet anfört under de följande punkterna 2—9 i propositionen har ej föranlett erinran från utskottets sida. De tidigare framställningar till innevarande riksdag, vilka omnämnas vid punkterna 3, 4, 7 och 8, ha av riksdagen bifallits. Den vid punkterna 5 och 6 omnämnda framställningen tillstyrker utskottet i utlåtande denna dag, nr 225.

Vissa av de frågor om ändringar i avlönings- och anställningsförhållandena för folkskolans lärare, vilka i propositionen behandlas under punkten 10, beröras av yrkanden i de i ämnet väckta motionerna. Vad angår språktillägg för lärare i den finskspråkiga bygden, utgående från förslagsanslaget till bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor med ett belopp av 150 kronor per år till lärare med undervisning å småskolestadiet, föreslås i motionerna I: 349 och II: 534 att nämnda tillägg skola uppräknas till 400 kronor och utsträckas till hela folkskolan, varjämte föreslås en uppräkning av förenämnda anslag med 200 000 kronor. Vidkommande reseersättning till vikarier föreslås i de likalydande motionerna I: 348 och II: 533, att reseersättning må utgå av statsmedel vid s. k. korttidsvikariat i folkskola för vikaries resa till och från vikariatsorten enligt vissa grunder. Båda dessa motionsyrkanden ansluta sig till av seminariesakkunniga framlagda förslag, vilkas genomförande departementschefen förklarar sig icke vara beredd att nu förorda. Jämväl motionen II: 256 innehåller ett yrkande i sistnämnda ämne.

Icke heller utskottet är berett att tillstyrka vare sig att språktillägg till lärare i finnbygden åter införes i vidgad utsträckning och med högre belopp eller att statsbidrag medgivas för reseersättning åt korttidsvikarier vid folkskola.

Vad angår anslagsfrågan i motionerna I: 349 och II: 534 vill utskottet erinra, att riksdagen i skrivelse nr 8 redan anvisat berörda förslagsanslag med ett belopp av 136 miljoner kronor.

Vid sistnämnda punkt har behandlats jämväl frågan om höjning av arvodet till pensionerade lärare. Kungl. Maj:ts förslag i detta ämne skiljer sig från yrkandet i den vid riksdagens början väckta motionen II: 256 allenast därutinnan, att gottgörelsen blir lägre än enligt motionsförslaget om skolan, vid vilken vikariatet fullgöres, är belägen på mindre än två mils avstånd från den pensionerade lärarens bostad. I huvudsak är alltså motionsyrkandet tillgodosett genom Kungl. Maj:ts förslag, vilket utskottet tillstyrker.

Vad departementschefen slutligen anfört i fråga om ersättning åt ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet vid viss vikariatstjänstgöring under ferietiden föranleder ej erinran av utskottet.

I den vid riksdagens början väckta motionen II: 237 har framlagts förslag i fråga om löneförmånerna för ordinarie folkskollärare vid vikariat å övningsskollärartjänst. Ett motsvarande förslag har framlagts av seminarie-sakkunniga och är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Frågan är av beskaffenhet att kunna avgöras av Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan och har, enligt vad utskottet inhämtat, av denna anledning icke anmälts i förevarande proposition. Med hänsyn till frågans nuvarande läge anser utskottet icke något beslut i ämnet av riksdagen vara för närvarande påkallat.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vid propositionen fogade förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) och om ändrad lydelse av 7 § 3 mom. manskapsavlöningsreglementet den 21 juni 1940 (nr 652);

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 256, i vad motionen avser arvode till pensionerad lärare, godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 49 § folkskolans avlöningsreglemente den 30 juni 1942 (nr 619);

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 353 och II: 537 samt II: 541 bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 26 april 1946 besluta — i förekommande fall med retroaktiv verkan från och med den 1 juli 1945 — om särskilda förmåner åt befattningshavare, som efter omplacering från en stationerings- eller förläggningssort till en annan icke kunnat anskaffa familjebostad å den nya stationerings- eller förläggningssorten;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i nämnda protokoll

1. meddela föreskrifter om ersättning för uppkommande merkostnad för befattningshavares resa mellan bostad och tjänstgöringsplats,

2. besluta om inköp på statens bekostnad av vissa inventarier till tjänstebostad åt sådan landshövding, som tillträtt sin tjänst före den 1 juli 1946 men ännu ej anskaffat avsedda inventarier;

3. meddela erforderliga övergångsbestämmelser i anledning av löneregleringen för landssekreterare och landskamrerare samt i mån av behov besluta om löneklassplacering av nämnda befattningshavare från och med den 1 juli 1946 med avvikelse från bestämmelserna i 8 § civila avlöningsreglementet;

4. meddela föreskrift om partiellt avskaffande tills vidare av den s. k. karenstiden för folkskolans extra ordinarie lärare;

5. meddela föreskrifter i fråga om ersättning åt ordinarie lärare vid folk- och småskoleväsendet vid viss vikariatstjänstgöring under ferietid;

II. att motionerna I: 349 och II: 534 (införande av fasta språktillägg) ej må av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 348 och II: 533 samt II: 256, sistnämnda motion till den del den ej behandlats under I B ovan (reseersättning åt vikarier) ej må av riksdagen bifallas;

IV. att motionen II: 237 (ersättning till folkskollärare vid vikariat å övningsskollärartjänst) ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Bäckström, Karl Andersson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Gillström, Näsström, Gustav Emil Andersson, Rosenberg, Hesselbom* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Petterson* i Dahl, *Viklund, Malmborg* i Skövde, *Petterson* i Degerfors och *Birke*.

R e s e r v a t i o n

av herrar *Bäckström*, *Viklund* och *Malmborg* i Skövde, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts — — — frågå propositionen.

Vad chefen — — — nr 225.

Vissa av — — — sistnämnda ämne.

I båda dessa hänseenden anser utskottet de sakkunniga hava anfört starka skäl för av dem framlagda förslag. Utskottet tillstyrker alltså, att till lärare vid folk- och småskolor i finnbygden skola utgå fasta språktillägg om 400 kronor för år ävensom att statsbidrag utgår till reseersättning åt vikarier enligt de grunder vilka angivits av de sakkunniga.

Vad angår — — — miljoner kronor.

Vid sistnämnda — — — utskottet tillstyrker.

Vad departementschefen — — — av utskottet.

I den — — — närvarande påkallat.

Under åberopande — — — utskottet hemställa,

I. att — — — under ferietid;

II. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 349 och II: 534 besluta, att s. k. språktillägg må från och med budgetåret 1946/47 utgå tills vidare med 400 kronor per år till folk- och småskollärare i finskspråkiga områden i landet;

III. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 348 och II: 533 samt II: 256, sistnämnda motion till den del den ej behandlats under I B ovan, besluta, att resekostnadsersättning till vikarier vid folk- och småskolor må utgå av statsmedel enligt av utskottet förordade grunder;

IV. att motionen — — — riksdagen bifallas.»